

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Факультет соціальної та психологічної освіти

Кафедра психології

ПСИХОЛОГІЯ ДОБРА

Спогади про Анну Іванівну Кагальняк

Умань – 2014 рік

Анна Іванівна Кагальняк (4 листопада 1928 – 1 квітня 2014 року)

Ми хочемо розповісти про Анну Іванівну Кагальняк – відомого психолога, Заслуженого працівника вищої школи, колишнього завідувача кафедри педагогіки та психології, **Людину-легенду** з високим професіоналізмом та гуманним ставленням до студентів і викладачів. Її життя було наповнене любов'ю, теплом, цікавою роботою.

Дитинство Анни Іванівни промайнуло в мальовничих Капустянах, що на Вінничині. В 1947 році закінчила Тульчинське педагогічне училище, а в 1951 році – з відзнакою Київський державний педагогічний інститут. Потім працювала викладачем педагогіки та психології у Немирівському педагогічному училищі. Але бажання навчатися далі, тяга до науки перемогла. Увесь педагогічний колектив та учні училища проводжали молодого викладача до навчання в аспірантурі. Анна Іванівна успішно захистила кандидатську дисертацію з психології під керівництвом відомого вченого в Україні та поза її межами Григорія Силевича Костюка. Вона була улюбленою аспіранткою Г.С.Костюка, ім'я якого носить тепер Інститут психології НАПН України. Після цього, уже кандидатом психологічних наук Ганна Іванівна приїхала працювати в Уманський державний педагогічний інститут ім. П.Г.Тичини (нині університет), стала доцентом і довгі роки завідувала кафедрою педагогіки, а потім кафедрою педагогіки та психології. Першого вересня 1999 року Ганна Іванівна пішла на пенсію. Її науково-педагогічна діяльність відображена більше як у 70 наукових працях – статтях, посібниках, монографії. Сфера наукових досліджень – різнобічна. Вивчала професійно-важливі якості майбутнього педагога, динаміку їх змін у студентів від першого до випускного курсів, досліджувала особливості психічного розвитку молодшого школяра та специфіку його діагностики, мотиваційну сферу навчальної діяльності молодших школярів. Її дослідження увінчалися монографією “Особистість вчителя: соціально-психологічний аспект”. Інформація про науковий доробок Анни Іванівни Кагальняк включена до Довідника інтернаціональних біографій вчених (24 випуск за 1995 рік), випущений інтернаціональним біографічним центром у Кембріджі.

Анна Іванівна була депутатом міської та обласної рад. Ветеран праці і війни, нагороджена медаллю “За трудову доблесть”, багатьма урядовими відзнаками, зокрема “Відмінник народної освіти”, “Заслужений працівник вищої школи”.

Анна Іванівна ділилася своїм багатющим досвідом зі студентами, молодими викладачами вузу. На кафедрі психології працюють її учні, які вдячні за спілкування з нею. Завжди усміхнена, тактовна, навчала власним прикладом мистецтву спілкування. Вона завжди пишалася своїм сином – Андрієм, невісткою Людмилою та внуком Богданом. У сина – виховала людяність та прищепила любов до науки. Андрій Якович Оленко – кандидат фізико-математичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка, нині працює за кордоном, у Мельбурні.

Зі спогадів учнів, колег, друзів Анни Іванівни.

*Спогади Дмитра Івановича Пащенко,
завідувача кафедри загальної педагогіки, педагогіки вищої
школи та управління, доктора. пед. наук, професора, колеги*

**Викладач продовжує виконувати свою місію доти,
доки його пам'ятають.**

Саме так можна перефразувати загальновідому істину про те, що людина живе доти, поки її пам'ятають близькі. Стосовно Анни Іванівни Кагальняк це стосується без будь-якої натяжки (і колеги, і студенти завжди називали її Анною Іванівною, а не Ганною Іванівною, тому не будемо порушувати цього і зараз).

Склалося так, що я мав нагоду і щастя знати й спілкуватися з нею понад 40 років. Відразу після переїзду разом з педагогічним факультетом з м. Бердичева у вересні 1971 р. почав працювати в Уманському педагогічному інституті (тоді це був ще інститут) імені Павла Тичини старшим лаборантом кафедри фізики в лабораторії, якою керував чоловік Анни Іванівни – Яків Васильович Оленко. Та й розташовувалася ця лабораторія буквально через коридор від кафедри психології. Пригадую перше враження від спілкування з нею. Тоді панувала “одностайна” думка про реакційність і недопустимість так званого “буржуазного націоналізму”. Почувши на перерві з вуст самовпевненого студента засудливий закид на адресу одного з українських поетів-шестидесятників про домінування в його творах націоналістичних мотивів, Анна Іванівна спокійно, у стриманій манері пояснила відмінність між поняттями “націоналізм” та “шовінізм”, а ще підкреслила, яка це важлива і цінна якість особистості – “національна самосвідомість”. Всього кілька фраз у спокійному тоні, а в свідомості кожного, хто її тоді чув, все раптом стало на свої місця, кудись безслідно ділись багаторічні ідеологічні накрутки, захотілося

надалі й самому самостійно знаходити відповіді на здавалося б прості і давно зрозумілі питання.

Вже на той час А.І. Кагальняк була не лише висококваліфікованим викладачем, завідувачем кафедри педагогіки (тоді саме так вона називалася), а й відомим науковцем.

Широка ерудиція, велика фахова обізнаність, багаторічний практичний досвід, талант педагога, принциповість, глибока людяність, душевна теплота, турботливе ставлення до студентів, висока педагогічна культура, скромність – зробили її ім'я шановним серед студентів, викладачів, співробітників нашого університету, педагогічної громадськості, наукової спільноти.

Коли у Москві в 1966 р. працював 18-й Міжнародний конгрес психологів, присвячений психологічному розвитку дітей у процесі навчання, туди була запрошена і А.І. Кагальняк. Одним із головуючих цього конгресу був класик вітчизняної і світової психології, дійсний член АПН СРСР Г.С. Костюк. У своєму виступі він наголосив, що значний вклад у розробку цієї проблеми внесли українські психологи. Серед названих ним учених була і А.І. Кагальняк.

У липні 1968 р. вона була запрошена для участі в роботі II-го Всесоюзного з'їзду психологів у м. Києві (підстава – дозвіл МО УРСР від 13.07.68 № 532).

Наприкінці 60-х років минулого століття ще не функціонувала магістратура, але відчувалася гостра потреба в спеціальній психолого-педагогічній підготовці викладачів ВНЗ. У відповідності до рішення колегії МВ ССО УРСР від 25.07.1969 р. в нашому інституті спеціально для цього було організовано постійно діючий з 1 вересня 1969 р. семінар. Навчання проходилося 1 раз у два місяці. Керівником було призначено проректора з навчальної роботи, а помічником, на плечі якого лягла вся робота, була завідувач кафедри педагогіки доцент Кагальняк А.І.

Вона брала участь у роботі Ради по координації наукових досліджень (м. Київ), про що свідчить §3 наказу ректора № 17 від 1.02.1971 р. та лист МО

УРСР від 21.01.1971 р., була делегатом IV-го Всесоюзного з'їзду психологів, що відбувся у червні 1971 році у Тбілісі.

Її наукові праці були присвячені переважно діяльності вчителів, вихователів дитячих садків, удосконаленню підготовки педагогічних кадрів. Результати багаторічного дослідження А.І. Кагальняк були опубліковані у монографії.

Своєю невтомною працею А.І. Кагальняк забезпечувала не лише високий рівень психологічної підготовки майбутніх учителів, а й викликала захопленість тією науковою галуззю, якій присвятила своє життя. У ті роки, коли кафедрою психології завідувала Анна Іванівна, Уманський педагогічний університет не готував психологів. Не було у нас і аспірантури. Мабуть саме тому А.І. Кагальняк не мала власних аспірантів і не була науковим керівником дисертантів, але окремі колишні студенти під її впливом настільки захопилися психологією, що змінили свій фах і стали згодом працювати не фізиками чи математиками, як передбачалося згідно із записом у дипломі, а психологами. Серед провідних психологів Уманських вищих навчальних закладів є вихованці А.І. Кагальняк. Це, зокрема, кандидат психологічних наук, доцент Шулдик Г.О., яка тривалий час очолювала кафедру психології й навіть стала засновником династії психологів у нашому університеті та доцент Мельник Л.П. в Уманському національному університеті садівництва.

Цих людей можна зрозуміти. У свій час, будучи проректором з навчальної роботи, я кілька раз відвідав лекції А.І. Кагальняк, причому робив це не стільки за службовим обов'язком, як із бажання повчитися у неї працювати зі студентами, про що й сказав їй, відвідуючи її заняття вперше. Загальновідомо, що психологія є досить нелегким навчальним предметом, але вже на першій відвіданій мною лекції з курсу загальної психології ще раз переконався, що доцент Кагальняк А.І. не лише глибоко знає свій предмет, а й вміє професійно подати його майбутнім учителям у цікавій, доступній формі. Лекція читалася вільно, легко, розкуто, без конспектів та папірців, переконливо й логічно розкривалося кожне питання теми. Висока педагогічна майстерність

захоплювала майбутніх учителів, залишала в їхній пам'яті на лише зміст навчального матеріалу, а й стиль викладу, методичні прийоми, тобто фундамент їхньої професійної майстерності. Студенти уважно слухали Анну Іванівну, намагалися записати кожне її слово, почуте на лекції. Та це й не дивно, адже вона зосереджувала увагу на практичному значенні психологічних знань в їх майбутній професійній діяльності. Вона радила студентам завжди уважно спостерігати за поведінкою конкретної людини – будь то учень, хтось із його батьків чи колега – і робити висновки про її риси характеру, тип темпераменту, психологічний стан співрозмовника у даний момент часу. Це завжди допомагає прогнозувати реакцію цієї людини у будь-якій ситуації, вибудовувати оптимальний варіант розмови та подальшого спілкування з метою отримання тих цілей, які педагог поставив перед собою.

Добре поставлений голос, образне мовлення викладача посилювали емоційний вплив на студентів. У кінці лекції, як і годиться, вона підводила підсумок, давала рекомендації щодо самостійної роботи над опрацюванням питань, які не були висвітлені в лекції і виносились на самостійне опрацювання.

Пригадується, як на одній із зустрічей зі студентами Анна Іванівна в кінці свого виступу наголосила: працювати на педагогічній ниві нелегко. Вчитель повинен бути всебічно розвинутою людиною, бо не може розвивати, виховувати і давати якісну освіту той, хто сам не є різнобічно розвиненим, вихованим і освіченим. Вона зазначила, що до цих висновків прийшов у свій час видатний німецький педагог А. Дістервег, та закликала студентів пам'ятати завжди це і намагатися ще в стінах вищого педагогічного навчального закладу підготувати себе до успішної роботи в школі. А ще, – добавила вона, – праця вчителя вимагає доброго серця, чуйності, великої любові до дітей. Ці слова, взяті майбутніми вчителями не з книги, а почуті з її вуст, мали значний вплив на студентів, адже вони на собі відчували, як усі ці якості, що були у їхнього викладача, давали позитивний вплив на них особисто.

Щодо обізнаності Анни Іванівни з тонкощами тієї науки, яку вона викладала, свідчить такий випадок. Якось мені випадково попав у руки автореферат ще не захищеної кандидатської дисертації з психології, в якому мене зацікавила досить незвична для того часу точка зору. Ім'я автора абсолютно нічого для мене не говорило. Це ще не був відомий корифей-психолог, він лише збирався захищати кандидатську дисертацію. Судячи по місцю видання автореферату, працював він не в Україні, а в Казані чи Тбілісі (зараз точно не пригадую). Коли ж я назвав Анні Іванівні його прізвище, то вона відразу пригадала проблеми, над якими працював цей автор і навіть динаміку зміни його поглядів на одну з проблем.

Анна Іванівна була і для студентів, і для викладачів та співробітників університету еталоном порядності, інтелігентності, людиною високої культури, взірцем самовідданого ставлення до педагогічної праці, мала благородне чуйне серце. Про усе це свідчить один факт, який добре запам'ятався доц. Пащенко І.А., який на той час завідував кафедрою педагогіки і методики початкової освіти. Якось, проходячи по коридору мимо невеликої групи студентів, що стояли біля дверей аудиторії, в якій їхні товариші склали іспит з курсу загальної психології, він звернув увагу на студентку, яка стояла дещо осторонь від них і була у дуже засмученому стані. Підійшовши до неї, запитав, що трапилося. Після короткої паузи почув таку відповідь: “Мені соромно перед Анною Іванівною, що хочеться “крізь землю провалитися””. Після невеличкої паузи вона пояснила, що хвилин 20 тому вона складала екзамен з психології, але тільки на перше питання білету дала чітку відповідь, а на два останні, сама відчуває, що відповіді були поверховими, а тому одержала абсолютно справедливо оцінку “задовільно”. Після ще однієї паузи студентка добавила, що переживає не стільки із-за втрати стипендії, як із-за того, що їй дуже незручно перед Анною Іванівною, яка чудово читала лекції і доклала стільки зусиль, щоб навчити її, а тому після закінчення іспиту хоче підійти до неї і попросити вибачення за те, що не виправдала її довіри, і пообіцяти самостійно, незважаючи на вже виставлену оцінку, поглибити свої знання з психології.

Погодьтеся, що далеко не кожен, навіть досвідчений викладач, заслуговує на таку реакцію з боку студента, недостатньо підготовленого з навчальної дисципліни, яку він читає.

Лише зараз, пишучи ці спогади, із здивуванням виявив, що не пригадую, в якому році Анна Іванівна офіційно припинила роботу в університеті. Вирішив спеціально не уточнювати цього, хоч це дуже легко можна було б зробити. Та й навіщо, адже її вплив на кожного, хто її знав і продовжував час від часу спілкуватися з нею, не припинявся і після виходу її на пенсію, продовжуватиметься цей вплив і надалі, але вже завдяки спогадам про неї, як про Викладача, Науковця, Людину.

*Спогади Григорія Олексійовича Казидуба, канд.біолог.наук,
колеги, друга.*

В час реформування Уманського державного учительського інституту в педагогічний (середина 50-х років ХХ ст..) на роботу в Умань після закінчення аспірантури були запрошені молоді викладачі з Києва, Москви, Миколаєва. Після захисту кандидатських дисертацій вони суттєво поповнили ряди науковців з вченими ступенями і званнями та пожвавили науково-педагогічну діяльність в інституті.

На той час в інституті функціонувало лише два факультети. Причому на природничому факультеті працювало всього два викладачі з науковими ступенями, а на фізико-математичному не було жодного.

Новоприбула в 1956 році маленька, тендітна випускниця аспірантури інституту психології АПНУ Аня Кагальняк багато зробила для зміцнення наукового статусу інституту. Вона була першим кандидатом наук на кафедрі педагогіки, яка об'єднувала тоді викладачів педагогіки, психології, фізкультури та іноземних мов, а незабаром очолила кафедру.

Своєю роботою, поведінкою, вмінням спілкуватися з колегами, студентами, співробітниками Анна Іванівна швидко завоювала шану всього колективу. За високу ерудицію, блискучі лекції, об'єктивність в оцінках

студенти любили і поважали Анну Іванівну. Вона вміла зацікавити студентів своєю спеціальністю і її учні ставали викладачами психології, здобували вчені ступені та звання.

Сама успішно займаючись науковою роботою та готуючи спеціалістів вищої категорії Анна Іванівна зробила значний внесок у розвиток інституту.

Педагогічна громада Умані і Уманського району високо цінувала виступи Анни Іванівни на вчительських конференціях, бо їй було що сказати вчителям і порадити в їхній роботі. Її запрошували в школи на педагогічні зустрічі і навіть в сусідні райони, області, де вчителями працювали її колишні студенти.

Кафедра, очолювана Кагальняк А.І., була одна з кращих і згуртованіших в інституті. Кілька разів Анна Іванівна відмовлялася від завідування кафедрою за станом здоров'я чи щоб більше уваги приділяти догляду за маленьким сином, але обрані за конкурсом фахівці довго не затримувалися в Умані і Анну Іванівну знову просили повернутися на посаду завідувача кафедри.

Все життя Анна Іванівна сповідувала принципи добра і справедливості. Коли ж почався жорсткий тиск на викладачів щоб вони за нульові знання ставили позитивні оцінки, вона не поступаючись своїм принципам подала заяву на звільнення 1 вересня 1999 року. Розрахована вона була миттєво, без зустрічей і бесід з адміністрацією.

Анна Іванівна була хорошим товаришем, гостинною господинею і прекрасною мамою. Скільки зусиль, часу, терпіння вона витратила в боротьбі з недугами сина, який в дитинстві був хворобливою дитиною. Тепер Андрій учасник багатьох міжнародних форумів, працює в Мельбурнському університеті Ла Троб, викладає математику і статистику.

Збережемо пам'ять про чуйну, справедливу, прекрасну людину і педагога Анну Іванівну Кагальняк.

Спогади Олени Михайлівни Чайківської, колеги, подруги.

Це була Людина добра, щира, що мала не дуже властиву нашому часу рису характеру: вміння слухати співбесідника, розуміти, співчувати і

якнайшвидше дієво допомогти. З нею завжди почувалася захищеною. Про себе розповідала в другу чергу, про хвороби – якнайменше.

Любила своє село Капустяни на Вінниччині, хату, садибу, велику родину. Мама вирощувала у подвір'ї багато квітів, особливо півоній (випускники школи приходили просити на випускне свято, давала всім охоче). Батько досить суворий, вимогливий, завжди залучав всіх дітей до праці на обійсті, навіть під час навчання в аспірантурі, коли треба було б посидіти над книжками. В Немирівське педучилище взимку ходила на лижах раз на тиждень, продукти носила в рюкзаку.

В перший клас у школу побігла сама, за старшим братом. Плакала, стукала у двері класу, щоб залишили. Так і вчилися разом з братом.

Після закінчення педучилища директор завіз разом зі своєю дочкою і своєю студентку Аню. Педучилище закінчила з червоним дипломом і була зарахована до Київського педагогічного інституту без екзаменів. Обрала факультет психології, бо сподобався предмет у педучилищі. Навчалася у післявоєнні холодні і голодні роки у педінституті в ще зруйнованому Києві.

Анна Іванівна і Олена Михайлівна

Наймана кімната, на старших курсах – гуртожиток. Основне місце перебування після лекцій – читальна зала. Але і перша юнацька закоханість, вечори над Дніпром (виступи симфонічного оркестру, філармонії), культпоходи

в оперний театр, музеї. На одному курсі з Анною Іванівною вчилися студенти, імена яких через десяток років стануть відомі українцям як “шестидесятники”. З деякими з них Анна Іванівна переписувалася до кінця життя.

В перші роки після одруження у молодят були часті поїздки в різні кутки країни. Особливо вразила подорож до Карелії. Краса суворої природи, і монастирі, храми молитви, що були перетворені на місця катувань, а пізніше у шпиталі для тяжкопоранених бійців, тих, що не мали рук і ніг. Їх виносили на повітря і екскурсанти могли споглядати цих людей, що принижувало поранених і пригнічувало тих, хто проходив повз них, не маючи змоги допомогти.

Лекції Анни Іванівни для молодих викладачів університету незмінно починалися словами “Як ви всі знаєте...”, хоч і лектор, і слухачі добре розуміли, що з цією темою психології далеко не всі ознайомлені. Цю маленьку, тендітну жінку завжди з захопленням слухали викладачі, студенти з нагоди урочистостей, особливо до 8 березня чи Дня учителя.

*Спогади Людмили Павлівни Мельник, канд.психол.наук, доцента,
учениці і колеги.*

Куратор нашого життя.

Моє знайомство з Анною Іванівною Кагальняк розпочалося з перших днів навчання на 1 курсі фізико-математичного факультету Уманського державного педагогічного інституту імені Павла Григоровича Тичини. Вересень 1968 року. Вона-куратор групи, я-комсорг. Почали з вивчення умов проживання наших студентів. В гуртожитку, на той час, місць було замало, жили по 12 осіб в одній кімнаті, а більшість студентів - на приватних квартирах. Ходили з Анною Іванівною по всьому місту, розмовляли з квартирними господарями, вивчали проблеми студентів, пов'язані з побутом. Завжди привітна, не байдужа до чужих проблем, Анна Іванівна вміла уважно вислухати, дати пораду, підтримати у скрутну хвилину кожного.

Незабутнє враження на нас справили лекції Кагальняк А.І. Майстерне володіння словом, глибока ерудиція, бездоганне знання предмету, володіння студентською аудиторією - так відгукуються всі, хто мав щастя доторкнутися до її неповторного педагогічного таланту. Зустрівшись з такою чудовою, чуйною людиною, висококваліфікованим викладачем психологічних дисциплін, зразком української інтелігенції, я назавжди залишилася ученицею Анни Іванівни. Все життя присвятила психології і своїм студентам, завжди говорила про те, як мені поталанило - все життя займаюся справою, яка приносить мені величезне задоволення. А стала я на цей професійний шлях дякуючи моїй улюбленій вчительці. Анна Іванівна постійно, щодня невтомно працювала над підвищенням власного фахового рівня, не зупинялася ні на мить. Всі її учні прагнули досягти рівня, взірцем якого була наш педагог. Та вона була недосяжна!

Після закінчення інституту я два роки працювала вчителем в школі. Та ось одного дня, прямо до мене додому, уявляєте, прийшла моя наставниця і запросила мене на роботу, на кафедру психології, лаборантом. Домовилася з ректором інституту, що за умови успішної здачі кандидатського мінімуму, через рік мене переведуть на посаду асистента. Все збулося. А потім її безцінні поради щодо вибору теми дисертаційного дослідження, планування наукової роботи, підготовки наукових статей тощо.

Працюючи тривалий час на посаді завідувача кафедри психології, Анна Іванівна залишалася чуйною і тактовною людиною. Згадую, як вона вперше відвідала мою лекцію і запросила мене на розмову до себе в кабінет. Зрозуміло, що знайти прояви педагогічної майстерності в роботі молодого викладача справа досить нелегка та Анна Іванівна завжди уміла побачити хороше, підкреслити навіть невеличкі, на перший погляд непомітні успіхи і лише потім ненав'язливо, у делікатній формі висловити свої побажання. Її критичні зауваження завжди були доброзичливими, підтримуючими і направляючими у потрібне русло. Після таких зустрічей і бесід у нас, молодих викладачів, наче б то крила виростали.

Пам'ятаю як у 1998 році я підготувала свій перший навчальний посібник "Психологія управління". Подала на рецензію до Києва. Через півроку прийшов офіційний лист-відгук, в якому було вказано більше десятка серйозних зауважень до роботи. Зі сльозами біжу до Анни Іванівни. Відчай, депресія, бажання все покинути назавжди. А моя люба вчителька все спокійно прочитала і говорить: "Ти уважно прочитала останнє речення? Там вказано, що при усуненні вказаних недоліків, посібник може бути виданий. Це головне. А ти що, чекала хвалебні оди? Негайно берись до роботи!". У 1999 році посібник вийшов з друку. Анна Іванівна завжди була вимогливою, але справедливою.

Виконуючи обов'язки завідувача кафедри, Анна Іванівна створила чудовий кабінет психології, у якому було зібрано багато приладів для проведення лабораторних робіт з дослідження уваги, пам'яті, координації рухів, швидкості реакції та інших особливостей психіки людини. Наявність приладів викликало у студентів неабиякий інтерес до психологічної науки. Однією з перших в інституті, Анна Іванівна облаштувала автоматизований клас програмованого навчання та контролю знань студентів, що на той час було передовим педагогічним досвідом.

Невід'ємною рисою особистості Кагальняк А.І. була її громадянська позиція. Любов до України проходила червоною ниткою крізь все її життя. У складні часи гоніння української інтелігенції Анна Іванівна проявляла неабияку сміливість. Так, у місто Умань була вислана репресована письменниця і добре відома у світовій спільноті як громадський діяч, борець за Україну Надія Сіверцева. Зрозуміло, що вона була під наглядом КДБ. Не дивлячись на це, Анна Іванівна зуміла передати їй посилку від товаришів з Києва, хоч і було "дуже боязко" (з її слів).

Історія України, музична спадщина, образотворче мистецтво завжди були предметом її глибокого інтересу і вивчення. Особливо Анна Іванівна захоплювалася українською літературою, мала вдома чудову бібліотеку. Для неї завжди найкращим подарунком була українська книга. Та останнім часом вона з гіркотою в голосі говорила про непрофесійність сучасних горе-

письменників, твори яких друкуються масовими тиражами. Її душа боліла від того, що так занепадає українська культура.

Кагальняк Анна Іванівна любила людей, любила життя у всіх його проявах. Співала пісні, сміялася від душі з дотепних жартів, на День вчителя завжди одягала зі смаком підібрану нову сукню, була дуже охайною і гарною жінкою. Такою назавжди залишиться вона в нашій пам'яті і в наших серцях. Дякуємо, Анно Іванівно за те, що ви були в нашому житті.

*Спогади Галини Олексіївни Шульдик, канд. психол. наук, доцента, учениці
і колеги.*

Пригадую перші лекції Анни Іванівни з загальної психології. Заходить до аудиторії жінка маленького зросту, одягнена зі смаком, усміхнена. Розпочинає читати лекцію. Голос спокійний, дуже впевнений, всі її жести, вираз обличчя свідчить про велике бажання спілкуватися з нами, студентами. Текст лекції лежить на столі, але вона ним не користується, інколи підглядає. Читає лекцію на підвищеному, якомусь не зрозумілому, але захоплюючому енергетичному рівні, викликає у нас величезні позитивні емоції, бажання продовжувати спілкуватися з нею після лекцій. Уже з часом я зрозуміла, що матеріал до лекцій був підібраний з найновіших психологічних джерел. Вона пропонувала багато різних точок зору при розгляді того чи іншого питання лекції, наводила цікаві приклади, які підтверджували теоретичний матеріал. Практичні заняття проходили на "одному диханні". Ми повторювали не лише теоретичний матеріал, на занятті завжди були різні форми практичної роботи. Це і досліди з приладами, це і складання характеристик учнів, складання пам'яток про те, як підтримувати увагу в учнів, розвивати у них пам'ять, мислення, уяву тощо. Було багато рольових ігор, дискусій з альтернативних питань. Кожне практичне заняття не було схоже на попереднє.

Вона завжди пам'ятала дні народження колег та студентів тих груп, де була куратором і завжди вітала їх. Анна Іванівна ніколи не конфліктувала з

колегами, завжди знаходила компромісні виходи із ситуацій, ніколи не вела пліток.

4 листопада 2013 року, день народження Анни Іванівни

Вона була справжнім лідером в педагогічному колективі та серед студентів, безмежно вірила в силу кожного студента. У неї була особлива харизма, дана Богом.

Я вдячна Анні Іванівні за її високий професіоналізм, людяність, за розуміння і підтримку, за пораду й розраду, за життєву мудрість, чуйність і невичерпне бажання спілкуватися з людьми, вдячна за те, що доля подарувала мені спілкування з такою прекрасною людиною. З нею завжди залишаєшся собою, без масок, недомовок, амбіцій.

*Спогади Світлани Юріївни Ревенко-Діхтяренко, канд.психол.наук,
доцента, учениці і колеги.*

Слово про викладача психології людських взаємин.

Зустріч 8 березня 2014 року.

Це фото – одне з останніх з Анною Іванівною. Завжди усміхнена, ввічлива, надзвичайно тактовна. Вона була моїм вчителем, викладачем психології, була і залишається до цього часу.

Людина-легенда. Людина з великої літери. Анна Іванівна володіла рідкісним даром проникливого спілкування з людьми. Для колег вона була чудовим співрозмовником, порадиником і другом, щиро ділилася добрим словом, своїм особистим досвідом зачаровувала студентів. Вона була майстром своєї справи, недосяжним взірцем.

Я низько схиляюсь перед її людськими якостями: порядність і тактовність, людяність і доброзичливість, виваженість і працьовитість, відповідальність і толерантність. Анна Іванівна вміла створити атмосферу душевної близькості та дружнього співчуття, виявляла щирий інтерес до людей, шанувала погляди

інших, розмовляла в дружній манері, зверталася до благородних мотивів, щиро хвалила людину за кожен, навіть за найменший успіх. Анна Іванівна власним прикладом вчила мистецтву спілкування.

Життєва осінь жінки була зігріта справжнім родинним теплом, любов'ю та повагою рідних: сина Андрія, невістки Людмили, онука Богданчика.

Пам'ять про Кагальняк Анну Іванівну, відомого в Україні фахівця в галузі психології, визнаного науковця, творчого і досвідченого педагога, вимогливого керівника, непересічну особистість назавжди залишиться у моєму серці.

*Спогади Лариси Арсенівни Данилевич, канд.психол.наук, доцента,
колеги.*

Про Анну Іванівну Кагальняк можна говорити як про Людину з великої літери та шанованого у нашому місті Учителя, Психолога від Бога.

Я дякую долі за те, що мала можливість знати і працювати разом з Анною Іванівною. Саме під її керівництвом розпочинався мій професійний шлях на кафедрі психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Як завідувач кафедри, Анна Іванівна зустріла мене на кафедрі психології і в подальшому підтримувала, була взірцем педагогічної майстерності та талановитого ученого. Анна Іванівна була тактовним наставником і з розумінням допомагала молодим спеціалістам ставати педагогами, розвиватись науковцями, спрямовувала професійне становлення психологів.

Зберігаю в серці ті дружні і теплі слова підтримки, коли Анна Іванівна бачила хвилини сумнівів, втілювала віру в себе, допомагала своїм досвідченим поглядом побачити певні труднощі і вирішити їх. Приємно згадувати, як вона раділа успіхам у професійному зростанні, подіям в особистому житті кожного: захист дисертації, отримання наукового звання, одруження, народження дітей та їх подальша доля.

Як високопрофесійний педагог і психолог, Анна Іванівна була зразком у викладацькій та науковій діяльності, її лекції та заняття допомагали не лише

студентам полюбити психологічну науку, а й самим викладачам прагнути до вдосконалення своїх знань і саморозвитку. Завдяки Анні Іванівні на кафедрі була створена творча і науково-професійна атмосфера. Молодих спеціалістів вона спрямовувала до наукового зростання, була зразком високодуховної, інтелігентної людини.

Хочеться сказати велике спасибі Вам, шановна Анно Іванівно за Вашу підтримку, за добрі настанови. Ви для мене були і будете зразком як Людина, Психолог, Педагог і найкраща у світі Мати (як казав ваш син Андрій про вас). Світла пам'ять про Анну Іванівну завжди буде у серці кожного, хто її знав.

***Спогади Ірини Володимирівни Албул, канд.педаг.наук, доцента, учениці
і колеги.***

Анна Іванівна Кагальняк викладала в нас курс загальної психології. Познайомились ми з нею на початку вересня 1994 року. Першу лекцію зачаровано дивились на цю маленьку жваву жінку, а вже з наступних занять зрозуміли – викладачка завжди така: позитивна, енергійна і усміхнена.

Траекторія руху в аудиторії стала: з дверей до викладацького столу, клала папку з лекціями на трибуну і, не відкриваючи її, спускалась до студентів, всю пару читала лекції, проходячи поміж парт та спонукаючи першокурсників до діалогу. Психологічні визначення та приклади Анна Іванівна розповідала з пам'яті, а ми, заслухавшись, забували про конспекти, забували, що на лекції, здавалось – це театр, це казка...

На 4 курсі обирали теми дипломних робіт. Галина Олексіївна Шулдик, на той час завідувач кафедри педагогіки та психології, порадила: “Іди, Ірино, проси Анну Іванівну бути науковим керівником”. І сьогодні вдячна за ту пораду, тому що наукову школу в доцента Кагальняк А.І. я пройшла на всі 100%: робота з літературою, планування експерименту та його проведення, аналіз та інтерпретація результатів дослідження, формулювання наукової новизни та висновків – усе потрібно було зробити відповідально і на високому

рівні. На 5 курсі ми успішно захистили дипломну роботу на тему: “Мотивація навчальної діяльності: діагностика, розвиток і формування”.

Закінчила університет, працювала у школах міста Умані. Засіяне Анною Іванівною зерно наукової роботи почало зростати думками про аспірантуру. Ідеї з’являлись, але в житті з багатьох причин не реалізовувались. Зрештою, я здалась... Опустила руки і вирішила: “Якщо не судилось, то хай так і буде, а якщо судилось, то все одно вийде”. Коли якось при зустрічі у місті озвучила цю свою позицію моєму керівнику дипломної роботи, то Анна Іванівна сказала фразу, яка і сьогодні мене дисциплінує: “Одна справа чекати того, що має бути, лежачи на дивані, а інша – докладаючи зусиль. Тільки тоді відбудеться те, що дійсно має бути!”

Сьогодні я кандидат педагогічних наук, доцент, сама вже керую дипломними та магістерськими дослідженнями. Це здобуток, але для себе розумію: ще не вдається мені так читати лекції, як це робила доцент А.І. Кагальняк, не завжди вдається бути в гарному настрої та бадьорому тонусі, як була Анна Іванівна, не кожного разу зможу знайти вдалу пораду тим, хто по неї звертається... Але точно знаю: за науку, пораду, настанови і усмішку Анни Іванівни Кагальняк вдячною долі буду завжди!

Спогади Олександра Миколайовича Коберника, директора Інституту природничо-математичної та технологічної освіти, доктора пед. наук, професора, колеги.

Щоразу, як тільки згадую Анну Іванівну, перед очима постає постать невеличкої на зріст, тендітної жінки, в душі і серці якої повсякчас горів вогонь мудрості, величі і доброти.

Вона була педагогом від Бога, надзвичайно поважним науковцем – ученицею відомого вітчизняного психолога Г.С.Костюка, багаторічним очільником кафедри педагогіки і психології нашого вузу, а ще просто красивою і творчою жінкою.

Завжди дякував Анні Іванівні, як шанованому педагогу і наставнику, за ті мудрі слова і думки, що висловлювала вона на мою адресу. Адже у неї було чому повчитися: життєвої мудрості, поміркованості, толерантності, комунікативності...

Керуючись перед усім загальнолюдськими цінностями, вона спрямовувала свою енергію на становлення рідної кафедри та ВНЗ, усіма силами намагалася піднімати рівень української психологічної науки. Притаманні їй багатогранні наукові інтереси, життєва енергія, творчий пошук, подвижницька праця на ниві психологічної науки є прикладом для наслідування. Її наукові праці і сьогодні широко використовуються у різних дослідженнях, монографіях, підручниках.

Анна Іванівна – невичерпне і життєдайне джерело творчості та інновацій. До її ідей долучалися ми, молоді викладачі кафедри, студенти, вчителі, викладачі з інших навчальних закладів. Натхнення, подароване нею, було надзвичайно могутнім стимулом до подальших наукових досліджень.

Наділена глибокою загальною ерудицією та вродженим інтересом до життя, які вміло демонструвала Анна Іванівна, вона завжди була цікавим співрозмовником. Вона з повагою ставилася до кожної без винятку людини, при цьому вміла зберігати почуття власної гідності. Інтелігентність, скромність, уважність, і в той же час простота і толерантність, робили спілкування з нею легким і приємним.

Її сила і велич – у мудрості, прагненні удосконалити світ, багатогранності інтересів та обдарувань, непосидючості й багатющого життєвого досвіду. Вона органічно поєднувала в собі. високі якості Вчителя, людяність і вимогливість керівника, соратника і друга.

Анна Іванівна завжди залишиться у нашій пам'яті як невтомний Вчитель учителів, і в цьому – глибокий сенс. Адже учитель – символ мудрості, удосконалення, просвітництва, життєвого досвіду, який вона щедро, до останнього дня передавала у спадок усім нам.

Тож нехай Бог охороняє її на небесах, а земля буде пухом.

Спогади Валентини Федорівни Мішкурової, кандидата педагогічних наук, доцента, колеги.

Слово про вчителя.

Відомо, що вчителем вважається не той, хто навчає, а той, в кого вчать. Мені завжди таланило на хороших вчителів. Кожному з них у серці і пам'яті відведено місце, кожний мені дорогий і незабутній. Але найбільш близькою для мене стала Анна Іванівна Кагальняк, яка будучи завідувачем кафедри психології і педагогіки взяла мене на посаду лаборанта. Відстояла мою кандидатуру перед “високим начальством” з міському, з яким я встигла посваритися, відмовившись від вступу до КПРС. На зауваження: “Як це ви берете на кафедру працівників, не порадившись з міськомом?”, Анна Іванівна відповіла: “Я не повинна радитися з міськомом, кого мені брати на посаду лаборанта!”. І почалася моя робота в Уманському педагогічному інституті під пильною увагою нашої наставниці. Вона завжди терпляче навчала мене роботі, приділяла багато уваги, раділа успіхам і засмучувалася невдачам, підбідьорювала мене, а іноді і підхвалювала, хоча мої досягнення були мізерні. Її звертання і як би особисте прохання діяли на мене, та й інших недосвідчених працівників кафедри, мобілізуючи.

Ми бачили як багато Анна Іванівна працює, завжди читає новинки наукової психологічної літератури, науково-популярну та художню літературу. Для нас на кафедрі, та й для інших студентів, співробітників, Анна Іванівна була кладязем думок, “ходячою енциклопедією”.

Кращим співрозмовником для Анни Іванівни була її подруга О.М.Бендерська, викладач вікової та педагогічної психології. Вони часто ділилися враженнями про прочитане, а ми прислухалися до цих розмов, шукали обговорювану літературу, вивчали її, аналізували вже зі своєї точки зору, хоча дуже часто це була точка зору нашого педагога. Ми постійно запитували, якщо в чомусь був сумнів, чи незрозуміле. А вона спокійно, без зверхності та іронічних посмішок, доступно і скромно ділилася своїм баченням даного питання, спираючись на свої знання та величезний досвід викладацької роботи.

При цьому, що особливо цінно, вона вмiла не лише оцiнити рацiональну думку співрозмовника, але i з глибоким почуттям такту розвiяти сумнiви або неправильне уявлення. Анна Iванiвна була для нас прикладом чуйностi, порядностi i доброзичливостi.

А якi лекцiї вона читала! Майстерно, цiкаво i доступно викладала матерiал, наводила величезну кiлькiсть прикладiв iз життя, вмiло володiла аудиторiєю, захоплювала увагу слухачiв. Часто на лекцiї пропонувалися питання проблемного характеру, творчi завдання. Особливо творчi завдання пропонувалися на практичних заняттях. Наприклад, “Уявіть себе на мiсцi вчителя i учнiв, додайте обставини, за яких вiдбувся такий дiалог...” i т.п. Або ще – “Замiнiть одну з дiйових осiб i вiзьмiть участь у наведеному дiалозі”.

Ми вважали за честь бути присутнiми на заняттях Анни Iванiвни, а вона завжди запрошувала нас недосвiдчених i невмiлих. Анна Iванiвна бувала i на наших заняттях. Та найвищою оцiнкою, яку вона давала моїм лекцiям, було “три з плюсом”, що вона говорила жартуючи, а потiм давала аналіз, глибокий i корисний.

Я на все життя вдячна Аннi Iванiвнi за її пропозицiю зайнятися науковою роботою, хоча i мучив мене сумнiв, чи не пiзно у 45 рокiв починати дослiдження. Педагогiчний досвiд був немалий – вчитель початкової школи, потiм – вчитель бiологiї, але сумнiви не покидали. Анна Iванiвна пiдтримувала мене, говорячи, що дослiдження в педагогiцi повиннi робити вчителi з досвiдом та в роках. Це мене дуже пiдбадьорювало i допомагало в роботi.

Анна Iванiвна була життєрадiсна, весела, рухлива (але без метушнi) людина. Згадується один випадок. В 317 аудиторiї А.І. Кагальняк приймає iспит з психологiї у студентки-заочницi, яка весь час збивається, не може дати чiтку вiдповiдь на жодне запитання. Анна Iванiвна, побачивши сильне хвилювання жiнки, почала розпитувати її про життя, про дiтей, спитала ким вона працює i таке iнше. Викладач включила всю свою витримку. В результатi студентка заспокоїлася i почала вiдповiдати на запитання екзаменацiйного бiлету.

Та ось її немає. Але так сказати про нашу Анну Іванівну ніяк неможна. Вона серед нас, усіх, хто знав і любив її. І справа не лише в її наукових працях. А в її чуйному серці, високій інтелігентності, педагогічній майстерності, які назавжди будуть жити в пам'яті колег, учнів, випускників інституту, зобов'язуючи їх плідно працювати, шукати і знаходити нове і раціональне. Переконана, що багато хто дякує долі за те, що вона дала нам такого вчителя.

*Спогади Анатолія Ул'яновича Коваля, кандидата історичних наук,
професора.*

Слово про колегу.

Знайомство з Анною Іванівною розпочалося у 1984 році, коли я був призначений проректором з навчальної та наукової роботи Уманського педагогічного інституту ім. П.Г.Тичини.

Вважаю за честь сказати слово про цю неординарну особистість і людину, безперечно з великої літери.

Анна Іванівна здобула ґрунтовну професійну підготовку під керівництвом відомого вченого, видатного українського психолога, академіка Г.С. Костюка, чиє ім'я носить сьогодні Інститут психології НАПН України. Вона усвідомила і керувалася істиною: “Щоб відкрити перед учнями іскорку знань, учителеві треба увібрати море світла, ні на хвилину не відходячи від променів вічно сяючого сонця знань, людської мудрості”. Вражала її доброта. Саме про таких людей читаємо у Святому Письмі: “Добра людина із доброго серця виносить добре”.

Відвідавши лекцію А.І.Кагальняк з психології, я переконався, що вона педагог, який надзвичайно любить свою роботу. При внутрішній доброті, високій інтелігентності, демократичності вона завжди була вимоглива і послідовна. Такі якості були притаманні Анні Іванівні на посаді завідувача кафедри психології. Імпонував стиль і манера спілкування з підлеглими: демократизм, простота, доступність, повага до людської гідності.

Педагогічну роботу Анна Іванівна поєднувала з активною участю у громадсько-політичному житті інституту, міста та області, її неодноразово

обирали депутатом Черкаської обласної ради. За сумлінну і плідотворну науково-педагогічну діяльність Кагальняк А.І. було присвоєно почесне звання Заслужений діяч вищої школи України.

1 квітня 2014 року Анна Іванівна перейшла в іншу площину Буття. Давні мислителі вважали, що не той помер, кого поховали, а той, кого забули. А.І. Кагальняк пам'ятають її вихованці, колеги, знайомі. Про неї нагадуватиме щорічна стипендія студенту за кращу наукову роботу, яка вручатиметься на підсумковій науковій студентській конференції Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Спогади Михайла Павловича Яременка, директора Уманської міської гімназії ім. І.Я.Франка

Більше ніж півстоліття (з 1959 року) я знав Анну Іванівну Кагальняк. Уперше я познайомився з нею в інституті, коли став студентом. Її лекції з психології були для мене найбільш цікавими. Широкий світогляд, педагогічний такт, внутрішня культура, доброзичливість, коректність у стосунках приваблювали до неї багатьох студентів, сприяли вихованню у них інтересу, поваги до професії вчителя. Анна Іванівна була справжнім наставником для майбутніх педагогів.

Так склалося життя, що десятки років після закінчення інституту я з задоволенням спілкувався з нею як з керівником практики студентів, обмінювався думками про освіту, культуру, політичні події, навчання дітей і онуків. Вона вражала глибокою людяністю, життєвою мудрістю і надзвичайною працелюбністю.

Її син Андрій 11 років навчався у загальноосвітній школі №2, де я викладав фізику. Варто зазначити, що син Андрій, внук Богдан є гідними людьми, які примножують добрі справи своєї матері та бабусі.

Боляче говорити про тих, хто назавжди покидає рідних, друзів, колег. Та людина залишається серед нас доти, поки ми пам'ятаємо про неї.

Спогади Андрія Яковича Оленка – сина Анни Іванівни

Спогади про маму

*Будучина – у Бога. В Тебе – тільки труд
Виснажний, безустанний і відданий.
Пророцтв не жди. Не вір. Ото життя
твоє:
Як море даль, – розгорнена праця...*

Ю. Липа

Слова епіграфа ніби написані про мою маму, Анну Іванівну Кагальняк, яка незважаючи на життєві труднощі і незгоди, віддано і чесно трудилася на освітянській ниві. У моїй пам'яті оживає багато спогадів про неї. Тут наведено лише маленьку частину з них. Думаючи про маму і згадуючи різні події в її житті, ще раз переконуюсь якою чудовою людиною вона була. А кращу маму я собі навіть уявити не можу. Все життя вона присвятила роботі, студентам і своїй родині.

Одні з перших дитячих спогадів, що яскраво запам'ятались, це поїздки на мамину батьківщину – село Капустяни Тростянецького району Вінницької області. Вважаю, що хоч мама прожила більшу частину життя в Умані, Капустяни – це те місце, звідки її коріння і з яким вона була духовно пов'язана все життя. У селі залишилась хата її батьків. Коли ми приїздили у село, то ще були живі два мамині брати. Сестра Маруся працювала і жила в іншому селі. Ми іноді їздили до неї на зворотньому шляху в Умань. У хаті маминих батьків у Капустянах жила сім'я брата Григорія, поруч родина племінниці, трохи далі жив інший брат Митрофан і його діти. Звістка про те що приїхала Аня миттю облітала родичів. Ввечері вся родина збиралась щоб її побачити, точились неспішні розмови про минулий рік і сільські новини.

За хатою були город і пасіка. Мамині батько і брати були знані “медуни” – мали багато бджіл і постійно давали нам мед, щільники, прополіс. Бджоли були скрізь, гули за вікнами, залітали в хату, кружляли навколо обіднього столу. За городом простягалась левада де вирощували траву для худоби. Далі починались колгоспні поля. Мама любила згадувати своїх батьків і дитинство у селі. Вона

добре пам'ятала війну і післявоєнний голод. Обидва брати воювали на фронті, але, на щастя, залишились живі.

Ще раніше маминих батьків хотіли розкуркулити. Сім'я жила дуже бідно, замість підлоги в хаті була просто земля, часто не вистачало харчів, але дідусь спромігся виростити садок у лісі. Це вже був привід назвати його куркулем і включити у списки для відправки до Сибіру. Дідусь написав лист до члена Політбюро ЦК КП(б) Петровського і на диво рішення відмінили.

Мама розповідала, що сім'я вижила під час голодомору тільки тому що дідусь зробив схованку під гноєм і заховав там зерно. Червоноармійці, які забирали всі продукти, нищпорили скрізь, але гній розкопувати не захотіли і схованку не знайшли. Це врятувало сім'ю і дало змогу хоч якось прогодувати дітей.

Мамине дитинство було важким, вона була восьмою дитиною в сім'ї. Батьки навіть не могли купити всім дітям взуття, щоб зимою ходити у школу. Мова про іграшки не йшла. Всі тяжко працювали. Потрібно було доглядати садок, випасати худобу, допомагати у полі. Саме тоді заклалися у її характері такі риси як працелюбність, чесність до себе та інших, здатність долати життєві перешкоди.

До початку Великої Вітчизняної війни мама закінчила 7 класів середньої школи в Капустянах. Потім навчалась в Тульчинському педагогічному училищі. У 1947 році вступила до Київського педагогічного інституту ім. Горького.

Як згадувала мама, життя у повоєнні роки було нелегким, особливо для студента з далекого села. Іноді сиділа в бібліотеці, а на думці була їжа. Часто лягала спати голодна, але любов до науки і друзі допомагали долати всі незгоди. Під час навчання в Києві мама познайомилась з Оксаною Ящишиною, Стефанією Комендант, та Клавдією Заблоцькою, які залишились її друзями на все життя.

Будучи студенткою інституту, мама серйозно захворіла. Їхала з Києва додому в село і застудила спину, бо останню частину шляху потрібно було їхати на

Під час навчання в аспірантурі

відкритій платформі поїзда з вугіллям (у повоєнні роки з транспортом було суцужно).

Хвороба прогресувала і вона вже майже не могла рухатись. Лікарі казали що надії на відновлення рухових функцій немає. Тоді вся

мамина університетська група пішла до Київського світила-академіка, який спеціалізу-

вався на таких захворюваннях. Їх не хотіли пускати, але студенти узяли в облогу кабінет.

Коли академік почув шум і запитав що коїться, студенти були до нього допущені. Він був

вражений і погодився оглянути маму, а потім розпорядився покласти її в його відділенні у

клініці. Коли її перший раз привезли до нього

на прийом, він зразу ж вийшов, щоб подивитись що ж то за незвичайна студентка, за яку всі так прохають. І потім під час кожного чергового обходу

завжди казав мамі “От молодь, от молодці, справжні друзі, не побоялись прийти просити за товариша.” На щастя лікування допомогло і мама змогла

повернутись до навчання.

Вчилась вона на відмінно. Отримувала Ленінську стипендію, хоча ніколи ніяким партійним активістом не була. У комуністичну партію відмовлялась

вступати навіть пізніше, коли була завідувачем кафедри і депутатом, хоч тиск був сильний. Після університету вступила до аспірантури до

всесвітньо відомого психолога академіка Григорія Силевича Костюка. Мама дуже поважала свого керівника, вважала його прикладом справжнього вченого.

Захоплювалась не лише його результатами і знаннями з психології, але і його ерудицією і людськими якостями. Завжди розповідала про нього як про вченого

та інтелігента “старої закалки”, який знав іноземні мови (читав лекції у Берліні

німецькою мовою, у Сорбоні – французькою, у Кембріджі – англійською), багато читав, ставив понад усе людяність. Мама була однією із улюблених учнів академіка Г.С. Костюка. Гарні стосунки з ним залишились у неї на все життя. Він високо цінував її і кілька разів запрошував переїздити працювати у Київ. Але мама не погодилась. Була дуже скромною і вважала, що є багато вчених талановитіших ніж вона, а її місце саме в Уманському педагогічному університеті.

Поміж навчанням мама знаходила час і для походів в театр, бібліотеки, музеї, спілкування з друзями. В їх аспірантське товариство входили Євген Сверстюк, Дмитро Павличко та інші молоді письменники. Часто словесні баталії в гуртожитку закінчувались аж під ранок.

Після закінчення аспірантури і захисту дисертації Анна Іванівна отримала направлення на роботу в м.Умань. В Уманському педагогічному інституті (нині університеті) вона працювала з 1956 до 1999 року. Вже коли вийшла на пенсію, її всерівно просили ще попрацювати чи почитати окремі курси лекцій, але вона не погоджувалась. Вважала що вже не може це робити на такому рівні, як раніше, не знає сучасної літератури і нових напрямків досліджень. Коли мама готувала лекції, вона опрацьовувала величезну кількість матеріалу – книг, журналів, газет. Тоді ще сучасні інтернет-технології не існували. Мама відшукувала цікаві приклади в газетах, художній літературі, збирала інформацію, яка може знадобитись пізніше. В її кабінеті стосами лежали великі за обсягом папки. Кожна на одну лекцію. Скільки ж зусиль було прикладено, щоб відібрати все це, пояснити теорію вдалими прикладами з життя. Коли читала дитячу психологію, часом ілюструвала прикладами з моєї поведінки. Вже коли я почав працювати як викладач університету, ми з нею обговорювали різні аспекти викладання. Мама розповідала, що кожен рік оновлювала свої лекції, шукала нові приклади. Важко уявити щоб більшість викладачів у наш час, коли постійно зростає лекційне навантаження, хотіли так щорічно удосконалювати свої лекції.

В інституті мама більше ніж 30 років обіймала посаду завідувача кафедри. Розповідала, що коли вона отримала призначення в інститут, завідувачем був інший викладач, який не мав кандидатського ступеня. Ректор викликав її і повідомив, що тепер вона буде завідувати кафедрою. Мама відмовилась, оскільки вважала це непорядним – завідувач був фронтовик і не мав можливості захистити дисертацію. Але від інституту вимагали щоб усі кафедри очолювали кандидати наук. Ректор викликав маму до себе кожен день. Відбувалась одна і та ж розмова – Ви згодні? – Ні. – Ну ідіть, прийдете завтра. Нарешті, через місяць всі зрозуміли що вимогу про завкафедри – кандидата наук не вдасться обійти і мама стала завідувачем кафедри.

Дуже любила свою роботу, студентів, колег. Я багато разів чув від її учнів про мамині чудові лекції і вчасно надані поради. Була справжнім професіоналом у своїй справі і в той же час зберігала людське ставлення до всіх. Ніколи не чув від неї зверхніх слів про інших людей. Коли щось відбувалось несправедливо чи нечесно не могла заспокоїтись, спати, кілька днів ходила сама не своя.

Колеги і учні глибоко поважали Анну Іванівну. Постійно хтось телефонував, питав поради. Найближчими друзями та колегами, яких мама дуже поважала і з якими часто спілкувалась, були Ольга Миколаївна Бендерська, Микола Іванович та Ольга Іванівна Єрїни, Григорій Олексійович та Ольга Михайлівна Казидуби, Антоніна Іванівна Вдовіна, Оксана Михайлівна і Григорій Трохимович Зубко, Ілля Йосипович Лемешко, Надія Луківна Лобода, Людмила Павлівна Мельник, Галина Олексіївна Шулдик, Олена Михайлівна Чайківська, Ольга Миколаївна Зуб.

Мама була депутатом районної та обласної ради народних депутатів, заслуженим працівником вищої школи, почесним пенсіонером, мала багато різних урядових відзнак і нагород, але ніколи ними не хизувалась, навіть не згадувала. Гадаю що колеги і мамині учні можуть більше розповісти про неї як психолога, лектора і колегу.

Тепер хочу розповісти про Анну Іванівну як про МАМУ. Мій батько, Оленко Яків Васильович, також працював в Уманському педагогічному інституті викладачем фізики, але, на жаль, рано помер. Мама завжди згадувала яким добрим був батько. Жили вони дружньо, у домі завжди було багато гостей. Батько був дуже добрий і товариський. Мама більш строга, іноді мене наказувала, особливо коли дуже “проштрафився” чи не хотів виконувати свої обов’язки. Проте ніколи мене не били, крім одного разу коли отримав “ремня” від батька і то тільки тому що намагався приховати свою провину і обманювати. Запам’ятав ту науку на все життя.

Разом з чоловіком на демонстрації

Батько захворів раком. Хворів довго і перед смертю півроку фактично не вставав. Мама доглядала за ним, виховувала мене і у той же час працювала. Коли батько помер у 1975 році мама залишилась зі мною тоді 9-ти річним і виховувала мене сама.

Хвороби ніби переслідували нашу родину. У 5-му класі я дуже захворів, майже не ходив до школи. Мама постійно викликала лікарів, шукала ліки. Возила мене в Київ на консультації. Я пролежав у Київській клініці кілька тижнів, але це не допомогло. Потрібно було дотримуватись суворого режиму – не простуджуватись, бути на дієті. Мама розривалася між роботою і моїм лікуванням, але ніколи не скаржилась. Навпаки намагалась підбадьорювати мене, знаходити цікаві заняття, читати зі мною книги чи грати у настільні ігри.

Оскільки до 10-го класу я багато хворів і часто не ходив до школи, то почав

Разом з мамою Ксенією Андріївною і сином Андрієм

багато читати. В ті радянські часи важко було купити гарні книги, особливо фантастичні і пригодницькі романи Жуля Верна, Купера, чи Дюма, якими я в той час захопився. Мама якось їх знаходила у знайомих чи інститутській бібліотеці і приносила мені. Вона прищепила мені любов до книг. Вже пізніше, коли я закінчив університет і почав читати більш серйозну

літературу, ми з нею часто обговорювали твори українських письменників. Часом вона просила мене привезти з Києва нову книгу, чи то художню, наприклад, Ліни Костенко чи Скуратівського, чи з психології – Фрома, Берна, Фрейда, яких тільки почали публікувати. Наша чудова бібліотека класичної та української літератури постійно зростала.

Ніякі лікування мені не допомогли і мама прислухалась до поради уманського лікаря Бударіна і записала мене в секцію легкої атлетики. Вмовила тренера прийняти хворого хлопця, безперспективного для завоювання чемпіонських нагород. Постійні тренування дали результат і хвороба поступово пройшла, а у кінці навчання у школі я вже бігав найшвидше у класі. Так мама дала поштовх моїм подальшим заняттям спортом. І онука свого Богданчика також заохочувала робити зарядку з нею кожного ранку.

Коли я був студентом і навчався у Києві мама постійно допомагала мені матеріально. Передавала передачі з продуктами на Київ, бо там все було значно дорожче ніж в Умані. Навіть коли я почав працювати самостійно також намагалась якось допомогти, приготувати щось смачненьке і передати. Для неї

я все ще залишався маленьким синочком. Ми навіть часом з цього приводу трохи сварилися.

Часто мамина допомога полягала не в матеріальній, а у моральній підтримці чи пораді. З віком я став більше розуміти як це було важливо. Коли я був студентом, вона писала чудові листи. Часом вклала у них вирізку з газети про відому людину, яку вона, мабуть, хотіла щоб я наслідував. Так я вперше прочитав про академіка Амосова, спортсмена і письменника Власова, українських шістдесятників. Але саме її життя було найкращим прикладом як треба жити і працювати.

Скільки я її пам'ятаю завжди була чимось зайнята, ніколи не могла сидіти без діла. Навіть коли дивилась телевізор чи читала газети, ніколи не лягала на диван, а сиділа рівненько з краю, ніби присіла на хвилинку і от зараз їй треба іти по-справах. Коли працювала в інституті, прибігала на обід додому годувати мене і знову бігла на роботу, де її чекали студенти, колеги, і гора різних кафедральних справ. Вже коли вийшла на пенсію, всерівно вставала щодня вранці о шостій, робила домашні справи, а потім читала. А вже коли мали прийти гості, то не зупинялась ні на хвилину. Ніби зараз бачу як мама, як та маленька мурашка, снує по квартирі туди-сюди, щось носить, миє, варить. Вже коли я виріс і приїздив у відпустку до неї сам чи з родиною, вона ніяк не хотіла щоб ми щось допомагали їй у квартирі. Все хотіла зробити сама, щоб ми не втомились і відпочили. Іноді навіть змушені були з нею трохи посваритись, щоб дозволила мити посуд після обіду чи прибрати у квартирі.

Дуже цікавилась новинами, тим що відбувається в Україні і світі. Особливо, останнім часом, переймалась долею України, української науки і культури. Кожен вечір обов'язково читала газети (Україну молоду і Уманську зорю) і дивилась новини по телевізору. Була дуже емоційною: часто працюючи в іншій кімнаті в той час коли мама дивилась новини я чув як вона вигукує "От негідники, ну хіба ж так можна" або "Ох, бідна Україна". Після новин обов'язково приходила поділитись думкою про побачене. Любила обговорювати політичні новини з близькими друзями і сусідами. Також дуже

цікавилась змінами в освіті, особливо вищій школі, розпитувала мене як влаштований навчальний процес в інших країнах.

В останні роки їй все більше турбувати різні хвороби – не дуже добре було з серцем, ногами. Іноді зателефоную їй і відчуваю по голосу, що щось не так, але нічого не скаже, скаржитись ніколи не буде, щоб я не хвилювався. Вже як наступить покращення, то тоді через тиждень-два розповість. Проти хвороб допомагали не тільки ліки, але і мамині дисциплінованість і сила волі. У неї на кожен день був чіткий графік – коли які пігулки випити, коли закапати очі, коли зробити наступну лікувальну процедуру. Зажди лікування починала народними методами –

З онуком Богданом

травами, компресами, паренням. Мала різні довідники, подібні до Кархут. “Ліки навколо нас”, які вивчала коли з’являлись нові хвороби. Похід до лікарів чи поліклініки відтягувала до останнього, коли вже ніякі народні засоби не допомагали. Кілька разів, коли хвороби серйозно загострювались, приїздила до Києва на консультації. Консультації зазвичай допомагали, але мама казала, що спілкування зі мною і онуком Богданчиком були найкращими київськими ліками.

Мама користувалась пошаною, у місті було багато її бувших студентів. Коли я ішов з нею на базар, то кожні кілька хвилин хтось вітався, щось запитував чи розповідав місцеві новини. Незважаючи на те, що пройшов довгий час після виходу мами на пенсію, колеги не забували її, запрошували на різні святкування на кафедрі, а вже коли їй важко було приходити в інститут, навідували її. Найчастіше приходили колеги старшого покоління – Людмила

Павлівна Мельник, Олена Михайлівна Чайківська, Галина Олексіївна Шулдик, Ольга Миколаївна Зуб, і молодше покоління – Світлана Юріївна Діхтяренко, Лариса Арсенівна Данилевич, Тетяна Дмитрівна Перепелюк, Наталія В'ячеславівна Шеленкова не забувало її також. Після кожного дня народження, 8 березня чи дня вчителя вона показувала мені нові фотографії. Люди до неї тягнулись. Я не пам'ятаю щоб мама з кимсь не спілкувалась. Бувало посвариться, але вже через кілька днів відійде і помириться.

Люди дуже шанували і поважали Анну Іванівну і я це відчував, бо гарне ставлення поширювалось і на мене як її сина. В Києві я був завжди бажаний гість у її знайомих. Коли була потрібна допомога, вони завжди її самі пропонували. Наприклад, коли я захищав дисертацію, Надія Луківна Лобода, якій мама свого часу багато допомогла, сама запропонувала організувати банкет у неї вдома (раніше так було прийнято). В Умані, як тільки хто визнавав (в інституті, ЖЕКу, пенсійному фонді, чи деінде), що я син Анни Іванівни, вміть все вирішувалось.

У наш час багато що змінюється, часто все намагаються вимірювати грошима. Важко прожити достойне життя, займатися улюбленою роботою, робити добро іншим і не кривити душею. Вважаю, що моїй мамі це вдалось повною мірою. Анна Іванівна жила більше для інших, ніж для себе і принесла багато доброго у цей світ. Я бачу часточки цього добра у людях, які її знали. Пам'ять про неї живе.

Викладачі кафедри психології гордяться такою людиною, як Анна Іванівна Кагальняк, яка довгий час очолювала цю кафедру. 14 квітня 2014 року факультет соціальної та психологічної освіти з ініціативи кафедри психології провів методичний семінар “З досвіду організації навчального процесу студентів університету La Trobe міста Мельбурна, Австралія”, на якому виступив син Анни Іванівни. Андрій Якович поділився досвідом організації навчального процесу в університеті La Trobe, який увійшов до сотні найкращих університетів світу. Присутні студенти та викладачі були захоплені розповіддю доповідача та задавали йому багато запитань про особливості навчання і організацію дозвілля австралійських студентів.

Виступ Андрія Яковича Оленка на методичному семінарі.

Викладачі та студенти – учасники методичного семінару

О.О.Кравченко, декан факультету соціальної та психологічної освіти, доцент, кандидат педагогічних наук, повідомила про те, що кожного року буде видаватися одноразова премія імені Анни Іванівни Кагальняк кращому студенту нашого університету зі спеціальності “практична психологія”. З її ініціативи розроблено положення “Про надання студентам премії імені А.І.Кагальняк”.

У цьому році таку премію отримав Почтар Олександр Васильович, студент 13 групи факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Укладачі:

Шулдик Галина Олексіївна, кандидат психологічних наук, доцент.

Мельник Людмила Павлівна, кандидат психологічних наук, доцент.